

Pöytäkirja, pidetty Suomen Pankin suhdanne-
tutkimusosaston neuvottelukunnan kokoukses-
sa 22.11.40. Läsnä olivat neuvottelukunnan
puheenjohtaja fil.tri A.E. Tudeer ja jäse-
nistä ylitarkastaja Eljas Kahra, ylijohta-
ja Martti Kovero, toimistopäällikkö Gunnar
Modeen sekä fil.tri O.W. Willandt kanslia-
neuvos Verner Lindgrenin ollessa estynyt
osallistumasta kokoukseen. Lisäksi ottivat
kokoukseen osaa professorit K.T. Jutila
ja Br. Suviranta sekä fil.tri Matti Leppo.
Sihteerinä toimi allekirjoittanut Tarmi-
nen.

1 §

Herra Modeen alusti keskusteltavaksi kysymyksen elinkustannusin-
deksin uusimisesta laatimansa, tämän pöytäkirjan liitteenä (liite N° 1)
olevan P.M.:n pohjalla, joka oli lähetetty neuvottelukunnan jäsenille.
Alustaja ehdotti sanotun P.M.:n mukaisesti, että nykyisen virallisen
elinkustannusindeksisarjan laskemista jatkettaisiin edelleen niine kor-
jauksineen, jotka nykytilanteesta johtuen ovat välttämättömiä, mutta
että lisäksi olisi laskettava erikoinen pulaindeksi, jossa lähinnä pi-
dettäisiin silmällä sen sopivaisuutta nykyisten palkkajärjestelyjen poh-
jaksi. Tällöin siitä tulisi jätettäväksi pois välittömät verot ja tar-
vikkeiden hinnoista vähennettäisiin elokuun 20 päivän jälkeen v.1939
tapahtuneet tullien ja valmisteverojen korotukset. Edelleen olisi in-
deksiä laskettaessa otettava huomioon säännöstelyyn aiheuttama kulutuk-
sen supistuminen, joten säännösteltyjen tarvikkeiden kulutusmääriä vä-
hennettäisiin annosten suuruuden nojalla.

Syntyneessä keskustelussa käyttivät alustajan lisäksi puheenvuoro-
ja herrat Tudeer, Jutila, Kahra, Kovero, Leppo, Suviranta ja Willandt
kaikkien muiden paitsi herra Kahran kannattaessa ehdotusta pulaindeksin
laskemisesta ja julkaisemisesta virallisen elinkustannusindeksin ohel-
la pääasiallisesti yllämainitussa P.M.:ssa esitetyistä syistä. Pulain-
deksin laskemisperusteita ehdotettiin kuitenkin sikäli modifioitaviksi,
että n.s. indeksiperheen huoltajaksi otetaan raskaan ruurmiillisen työn
tekijä ja että säännöstelyyn aiheuttama kulutuksen supistuminen, mikäli
mahdollista, kompensoidaan eräiden muiden tarvikkeiden kuten perunoiden,

juurikasvien ja kalan avulla.

Herra Kahra esitti pöytäkirjaan merkittäväksi eriävän mielipiteen-
sä, koska katsoi pulaindeksin esitettyssä muodossa johtavan yhteiskun-
nallisiin epäoikeudenmukaisuuksiin. Kamatti puolestaan lähinnä sellai-
sen indeksin julkaisemista, joka eroaisi virallisesta indeksistä vain
sikäli, että ainoastaan säännöstelyn aiheuttama kulutuksen supistumi-
nen on otettu huomioon.

2 §

Kokous lausui tyydytyksensä työmarkkinatilaston täydentämis- ja
laajentamissuunnitelman johdosta, jota koskeva, herra Modeenin laati-
ma P.M. (liite № 2) oli lähetetty neuvottelukunnan jäsenille.

3 §

Sihteeri ilmoitti kokoukselle, että Suomen Pankin suhdannetutki-
musosaston neuvottelut Paraisten Kalkkivuori Oy:n kanssa sementinku-
lutustilaston kehittämistä ovat johtaneet tulokseen ja että parhail-
laan käydään neuvotteluja yli-insinööri Muoniovaaran kanssa rakennus-
kustannusindeksin säännöllisestä laskemisesta Suomen Pankkia varten.

Vakuudeksi:

Mikho T. Auninen

P. M.

elinkustannusindeksi uusimisesta.

Virallisen elinkustannusindeksin tarkoituksena on, kuten tunnettua, osoittaa vähittäishinnoissa tapahtuvien muutosten vaikutusta työläisperheiden elinkustannusten suuruuteen. Kun tällöin lähdetään määrätynlaisesta kulutuksesta, jonka oletetaan pysyvän muuttumattomana, osoittaa siis indeksi vähittäishintatason muutokset perhekulutuksen kannalta katsottuna. Näin ollen on elinkustannusindeksi, sellaisena kuin se meillä lasketaan, varsinaisesti vähittäishintaindeksi.

Kun nykyoloissa on mahdotonta edes teoreettisissa laskelmissa pitää kiinni täysin muuttumattoman kulutuksen kustannusten laskemisesta, on virallisissa elinkustannusindeksilaskelmissa viimeksi kuluneen vuoden aikana eräissä suhteissa tehty pieniä muutoksia. Ensinnäkin on ilmeistä, että monien tarvikkeiden alalla havaittu laatuhen huonontuminen sellaisenaan alentaa kulutuksen tasoa. Toiseksi on eräiden tarvikkeiden täysin hävitessä kaupasta, kuten tuoreiden hedelmien ja herneiden viime talven aikana, arvioitu näiden menoerien muutosten vastaavan ravintokustannusten keskimääräisiä muutoksia. Lisäksi on, esim. kahvin hävitettyä kaupasta kesän aikana, oletettu kulutuksessa siirrytyn kahvikorvikkeeseen ja siten laskettu kustannukset korvikkeen hintojen nojalla.

Edellä mainitut indeksilaskelmien korjaukset ovat kuitenkin vähäpätöisiä todellisen kulutuksen muutoksiin verrattuna. Yhä laajenevalle alalle ulottuva säännöstely osittain varsin huomattavia rajoituksia aiheuttavine annoksineen, on alkanut muuttaa kulutusta jo varsin huomattavalla tavalla. Tätä säännöstelyn aiheuttamaa pakollista kulutuksen supistusta on tietenkin ainakin osittain keetetty kompensoida lisäämällä säännöstelyn ulkopuolelle jääneiden tarvikkeiden käyttöä. Kun nämä "vapaa" tarvikkeet usein ovat säännösteltyjä kalliimmat, voi

tällainen kulutuksen muutos lisätä elinkustannusten määrää. Huomattava on lisäksi, että säännöstelyn aiheuttamien supistusten lisäksi tulee elintason aludessa kaikenlaiset huvi-, sivistys- y.m.s. vähemmän tärkeiden menojen vähenemiset. Miten suuret kulutuksen muutokset näihin ei-säännösteltyihin menoihin nähden ovat olleet, on kuitenkin ilman erikoistiedusteluja mahdotonta arvioida.

Päitsei varsinaisia kulutuksen muutoksia on kysymys verojen nousun vaikutuksesta indeksin suuruuteen nykyoloissa tullut tärkeäksi. Kun verotuksen kiristäminen niin välittömien kuin välillisten verojen korottamisen muodossa tarkoittaa ostovoiman siirtämistä veronmaksajilta valtiolle, on ajateltavissa, että lisätyn verotuksen aiheuttamat lisämenot jätettäisiin indeksilaskelman ulkopuolelle.

Missä määrin muuttuneiden olosuhteiden huomioiminen ja veroihin nähden uusien menetelmien käyttäminen vaikuttavat elinkustannusindeksilukuihin, on koetettu selvittää laskemalla vaihtehtoisesti erilaisia indeksisarjoja. Nämä ovat virallista indeksilaskelmaa (n:o 1) lukuunottamatta seuraavat:

N:o 2. Elinkustannusindeksi ilman välittömiä veroja.

N:o 3. Elinkustannusindeksi laskettuna siten, että elokuun 20 päivän 1939 jälkeen tapahtuneet tullien ja valmisteverojen korotukset on vähennetty tarvikkeiden hinnoista; tämä koskee kahvin, sokerin ja tupakan hintoja.

N:o 4. Elinkustannusindeksi, joka on laskettu ottamalla huomioon säännöstelyn aiheuttamat kulutuksen supistukset. Tällöin kahvin, sokerin, maidon, rasva-aineiden ja saippuan kulutusmääriä on vähennetty annosten suuruuden nojalla.

N:o 5. Edellä esitettyjen 3:n ja 4:n indeksilaskelmien yhdistelmä.

N:o 6. Edellä esitettyjen 2:n, 3:n ja 4:n indeksilaskelmien yhdistelmä.

Edellä olevissa laskelmissa ei säännöstelyn aiheuttamia supistuksia ole kompensoitu, vaan kulutus on vastaavasti ra-

vinnon osalta supistunut.

Kun tuotaisissa samat kysymykset indeksi-laskelmien suhteen ovat olleet pohdittavina ja ehdotus elinkustannusindeksi-laskelman uudistamiseksi nykyoloja silmällä pitäen on virallisesti tehty, esitetään lyhyesti uudistusehdotuksen pääpiirteet. Ehdotuksen mukaan olisi ensiksikin henkilökohtaiset verot ja suoranaisesti kulutustarvikkeille asetetut tullit, valmisteverot y.m. maksut jätettävä laskelmissa huomioimatta. Toiseksi olisi säännöstelyn tai huomattavan tarvikepulan aiheuttamat kulutuksen muutokset otettava laskelmissa huomioon siten, että vain todella saatavien tarvikemäärien kustannukset lasketaan. Tällöin otetaan kuitenkin lukuun myös säännösteltyjen tarvikkeiden korvaaminen muilla vapaasti saatavilla tarvikkeilla. Tällainen korvaaminen saa kuitenkin laskelmissa tulla kysymykseen vasta, kun kulutus on vähentynyt vissiin määrään. Vähennys lasketaan ottamalla huomioon kaloriamäärässä tapahtunut aleneminen. Säännöstellyn tarvikkeen korvaamisessa toisella on lisäksi otettava huomioon, että kustannukset eivät saa nousta korkeammiksi, kuin mitä ne olisivat olleet, jos olisi laskettu säännöstelyn tarvikkeen alkuperäisen määrän kustannukset. Edellä selostettua indeksin muutosehdotusta on muuten arvioitu varsin ankarasti; nimenomaan on huomautettu, ettei täten laskettu indeksi ole mikään hintaindeksi, vaan varsin mielivaltaisesti laadittu menoindeksi.

Edellä esitettyyn viitaten ehdotetaan, että nykyinen elinkustannusindeksisarja laskettaisiin edelleen niine korjauksineen, jotka ovat suorastaan välttämättömiä. Tämän sarjan jatkamisen puolesta puhuu myös se seikka, että nykyinen indeksi on vuosien kuluessa painunut ihmisten tietoisuuteen. Siihen perustuvat myös monet tärkeät maanvuokra- y.m. sopimukset.

Lisäksi ehdotetaan laskettavaksi uusi indeksisarja, n.s. pulaindeksi, jonka lähtökohdaksi otettaisiin indeksin sopivaisuus nykyisiä palkkajärjestelyjä silmällä pitäen. Tällöin ei olisi kysymys hintaindeksistä vaan indeksistä, joka kuvastaisi paremmin todellisia menojen muutoksia ja jossa säännöstelyn

aiheuttamat kulutuksen supistukset olisi otettu huomioon. Yksinkertaisuuden vuoksi olisi tällöin syytä seurata lähinnä Helsingissä vallitsevia säännöstelymääräyksiä. Myöskin lisätyn verotuksen aiheuttamat maksut ehdotetaan jätettäväksi indeksilaskelmassa huomioimatta, t.s. uutta indeksisarjaa laskettaessa elokuun 20 päivän 1939 jälkeen tapahtuneet tullien ja valmisteverojen nousu eliminoidaisiin. Samoin kaikki välittömät verot samoin kuin tuleva liikevaihdantavero jätettäisiin laskelmissa huomioimatta.

Edellä ehdotettu uusi indeksi, joka vastaa aikaisemmin esitettyä indeksiä n:o 6, tulisi huomattavasti alemmaksi kuin nykyinen virallinen elinkustannusindeksi. Kun sitä laskettaessa ei säännöstelyn aiheuttaman kulutuksen supistuksen kompensatioita muilla tarvikkeilla ole otettu huomioon, on uusi indeksi tavallaan minimi-indeksi, mikä seikka indeksiä julkaistaessa ja käytettäessä olisi selvästi ilmoitettava.

Helsingissä marraskuun 8 päivänä 1940.

G. M. Allen

P. M.

työmarkkinatilaston täydentämisestä ja laajentamisesta.

Nykyinen työmarkkinatilasto pantiin alulle vuonna 1926. Se nojautuu verraten suppeaan aineistoon, n. 140 teollisuusyritykseen. Nämä antavat neljännesvuosittain tietoja Sosiaaliselle tutkimustoimistolle työntekijäin lukumäärästä ja työtunneista. Julkaistu työmarkkinatilasto käsitti alkuaan neljä eri indeksisarjaa: a) vertauksen edelliseen neljännekseen, b) edellisen vuoden vastaavaan neljännekseen, c) vuoden 1926 keskimääräiseen työntekijä- ja tuntimäärään sekä d) vuoden 1926 vastaavan neljänneksen lukuihin. Vertaukset c) ja d) jätettiin kuitenkin pois vuodesta 1939 alkaen, koska aikoinaan valittua basisvuotta 1926 ei enää katsottu sopivaksi teollisuudessa tapahtuneiden rakennemuutosten vuoksi. Vuoden 1940 aikana työmarkkinatilastoa ei lainkaan ole julkaistu, vaikkakin aineistoa kyllä on kerätty ja käytelty.

Sosiaalisen tutkimustoimiston työmarkkinatilasto on alusta alkaen ollut eräissä suhteissa epätydyttävä, osaksi aineiston epätasaisuuden vuoksi, osaksi taasen vertausmetoodiensa kankeuden vuoksi. Siten esim. paperiteollisuudesta melkein 2/3 työntekijämäärästä on ollut tilastossa edustettuna, kemian teollisuudesta vajaa 1/5. Sitä paitsi yhden kiinteän basisvuoden käyttö ei ole paikallaan tällaisessa tilastossa. Jos tahdotaan tehdä pitempiä ajanjaksoja koskevia vertailuja, teollisuustilasto tarjoaa tässä suhteessa parhaan lähtökohdan. Työmarkkinatilaston tehtävä on lähinnä valaista lyhytaikaisia muutoksia.

Saadakseen aikaan parannuksen näissä suhteissa ja ottaen huomioon tyydyttävän työmarkkinatilaston suuren tärkeyden nykyoloissa Sosiaalinen tutkimustoimisto on ryhtynyt tämän tilaston uusimiseen kuultuaan asiantuntijana fil. tri Leo Törnqvistiä. Toimiston suunnitelma on seuraava:

1:o Teollisuuden työmarkkinatilastoa ehdotetaan laajennettavaksi siten, että jokaisessa teollisuusryhmässä tiedonantajien edustava työväen lukumäärä nousee vähintään 1/3:aan k.o. teollisuusryhmän

työntekijäin kokonaisluvusta. Tiedonantajien luku, joka tähän asti on ollut n. 140, lisääntyy täten n. 80. Tämä valikoima tulee lähinnä valaisemaan suurteollisuuden työmarkkinain kehitystä. Aineiston edustavuus ja tasaisuus tarkistetaan joka vuosi teollisuustilaston avulla.

2:o Teollisuuden lisäksi otetaan tilastoon mukaan myöskin rakennustoiminta. Hajanaisuutensa ja epätasaisuutensa vuoksi rakennustoiminnan työmarkkinoita on yleensä hyvin vaikeata seurata. Sosiaalinen tutkimustoimisto on ajatellut, että tyydyttäisiin ainakin aluksi niihin n. 30 rakennustoimistoon, jotka kuuluvat Rakennustyönantajaliittoon ja ovat rakennusteollisuuden suurimpia työnantajia. Nämä edustavat kylläkin jonkin verran tasaisempaa kehitystä kuin tämä ala kokonaisuudessaan. Tällä tavoin saataneen joka tapauksessa itsekehityssuuntaan nähden oikea käsitys rakennustoiminnan muutoksista.

3:o Valtion toiminta suoranaisena työnantajana on viime aikoina tunnetuista syistä huomattavasti lisääntynyt. On sen vuoksi luonnollista, että valtion rakennus- y.m. töissä olevien työntekijäin lukumäärää seurataan tarkemmin kuin aikaisemmin. Sosiaalinen tutkimustoimisto sen vuoksi ehdottaa, että työmarkkinatilastoon otettaisiin erillisenä ryhmänä valtion yleiset työt kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön antamien tilastotietojen mukaan.

4:o Samoista syistä olisi työmarkkinatilastossa otettava huomioon myöskin suurimpien kaupunkien ja kauppaloiden yleiset työt ja teknilliset laitokset. Nämä edustavat nykyoloissa sangen tärkeitä työmarkkinain osaa. On ajateltu, että vain ne asutuskeskukset, joiden asukasluku on 5 000 suurempi, otetaan tässä huomioon. Näitä on 19 kaupunkia ja 10 kauppalaa.

Uusiin ryhmiin nähden otettaisiin käytäntöön hiukan yksinkertaisempi menetelmä kuin varsinaiseen teollisuuteen nähden. Työtuntien luvun asemesta pyydetäisiin tietoja vain työpäivien luvusta sekä työpäivien keskimääräisestä tunti-luvusta tiedusteluaikana.

Laajennetun tilaston laatimiseen ryhdyttäisiin ensi tammikuussa ja tarkoituksena on kerätä tietoja, kuten tähänkin asti, neljästi vuodessa, tammikuun, huhtikuun, heinäkuun ja lokakuun ensimmäiseltä tilikaudelta.

Helsingissä marraskuun 20 päivänä 1940.
of. M. Modéen